

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТА КОЛЕКТИВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ЗАХИСТУ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Андрій Мельник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: melnyk@gmail.com*

Окреслено новітню тенденцію зростання ролі колективних прав людини і зокрема, в сфері свободи вираження поглядів. Проаналізовано міжнародно-правове розуміння індивідуальних та колективних прав людини та реалізацію цих прав в контексті свободи вираження поглядів. Виокремлено нових суб'єктів колективних прав у сучасному глобалізованому суспільстві. Виокремлено нових суб'єктів колективних прав в сучасному глобалізованому суспільстві. Проаналізовано характер суперечностей які виникають між індивідуальними та колективними правами в процесі забезпечення і захисту свободи вираження поглядів і можливі шляхи їх вираження.

Ключові слова: індивідуальні права, колективні права, права людини, свобода вираження поглядів.

Право на свободу вираження поглядів і переконань зафіксоване в основних міжнародних деклараціях, Конвенціях ООН, Європейського Союзу та базується на сучасних індивідуалістичних концепціях людини та суспільства. Однак тенденція переходу до більш колективного існування, яка диктується стратегією виживання людства як такого, поява під впливом глобалізації і комунікативно-інформаційної революції нових колективних суб'єктів міжнародного права (етнонаціональні, мережево-корпоративні спільноти, людство як інтегральна цілісність) спонукає до розширення змісту права на свободу вираження поглядів за рахунок включення в нього, так званих комунікативно-колективних благ [4, с. 352], користувачами яких є колективні суб'єкти. У цих правах ті чи інші етнонаціональні та культурні спільноти утверджують свободу думки й переконання через свою культуру, мовну та релігійну самобутність. Так, Ю. Тищенко зазначає, що звернення до питання колективних прав національних меншин, етнічних груп у конституціях європейських країн розпочалося після Другої світової війни [14].

Питанням співвідношення індивідуальних та колективних прав присвячено низку досліджень українських і зарубіжних науковців: П. Рабіновича, Ю. Тищенка, Т. Ковальнової, С. Римаренка, Н. Ковалко, О. Гьофе, А. Карті, Т. Модуд та ін.

Передовсім необхідно подати визначення понять індивідуального та колективного права. Так, Т. Ковальова говорить, що “ті права, якими особа може користуватися незалежно від інших осіб, належать до індивідуальних, а ті, реалізація яких можлива лише групою осіб, а не окремим індивідом, відповідно є колективними” [9, с. 83]. Натомість Н. Ковалко стверджує: “Індивідуальні права є природними, невідчужуваними і непорушними, які притаманні індивіду від народження та можуть бути реалізовані як індивідуально, так і колективно. Водночас колективні права не є природними за походженням, оскільки набуваються в міру усвідомлення спільнотою своїх специфічних інтересів та реалізуються виключно групою осіб” [8, с. 211].

Диференціюючи колективні та індивідуальні права, О. Гьофе зауважує: “Насправді індивідуальні права стосуються власних благ, таких як життя, або власність. Кожна людина може самостійно користуватись цими благами, тож саме в неї їх можуть і відняти, тобто вбити її або пограбувати. На відміну від цього, колективне право, приміром, право на власну мову може бути реалізоване лише в спільноті: мову засвоюють та використовують в межах мовної спільноти, спираючись на її багатство, створене спільною практикою” [4, с. 352].

Низка авторів відносять до колективних суб'єктів міжнародного права передовсім людство в його інтегральній цілісності [13, с. 572], консолідовані групи діаспор і національних меншин у межах Євросоюзу, які сформувалися під впливом потужних міграційних процесів, тобто так звані мережеві спільноти. Також у деяких роботах порушується проблема міжнародної правосуб'єктності транснаціональних компаній та адміністративно-територіальних одиниць.

Доповнення суб'єктного складу міжнародного права правосуб'єктністю окремих спільнот є цілком закономірним. Права людини як родової істоти без розгляду її інтегрального зв'язку з колективною особою не можуть самі собою уособлювати ідею абсолютної справедливості. Як засвідчують події на Близькому Сході, абсолютизація ідеї захисту прав людини в їх відірваності від суверенних прав етнонаціональних спільнот фактично гальванізували драматичні події в Іраку, Лівії, Сирії. Тому цілком можна погодитись з А. Карті, що “поставити права людини у центр міжнародного права означає повністю відійти від самої суті проблеми, з якою має стикнутися міжнародне право, а саме – як та чому співвідносяться колективні особи у міжнародному суспільстві. Уся сучасна будівля міжнародного права, тенденція до так званого глобального конституціоналізму та верховенства індивідуальних прав людини ґрунтуються на демонізації життя у колективі та товаристві на користь абсолютизації автономії індивідуальної особи, чий сакральний характер полягає саме у тому факті, що він залишається повністю захищеним від прискіпливого розгляду. У такий спосіб міжнародне право не вірно розуміє себе, отже наразі відчужується від себе” [15, с. 552].

Зіткнення індивідуальних прав і свобод із колективними правами, які культивуються у неєвропейських суспільствах стали чи не найбільшим випробуванням для європейської системи правозабезпечення і правозахисту. Відомо, що до останнього часу європейська система взаємовідносин індивіда та спільноти з морально-правового погляду ґрунтувалася в своїй основі на концепції індивідуальної свободи, відповідальності, яка виключає поняття колективної совісті, колективної відповідальності.

Але як було вже сказано, наростання в сучасному глобалізованому світі примату “загального цілого”, колективного над індивідуальним є очевидним фактом з яким необхідно рахуватися. Узагальнюючі реальні факти, дослідник інформаційних комунікацій М. Делягін констатує, що людський розвиток підійшов до відмови від самостійності особистості, що було досягнуто епохою Просвітництва, за допомогою повтору стереотипу лиха, людство повертається до більш колективного існування [5, с. 22].

Тому перед правозахисними інституціями постає досить серйозна юридично-правова проблема, – як гармонійно скорелювати права окремої особистості з правами групи, наприклад національної меншини в умовах еміграції? Як показує практика, нерідко проекти по реалізації групових прав та інтересів ведуть до ущемлення прав осіб, які до цієї групи не відносяться, надмірної етнізації суспільної свідомості, соціальної сегрегації. Більше того трапляється, що під захистом колективних прав виправдовуються порушення прав окремої людини, зокрема його право бути інакшим, право на відкритість іншим спільнотам і цінностям. Зокрема зафіксовані непоодинокі випадки в турецькій меншині ФРН вбивства батьками доньок за їхню спробу самовиразу, самоідентифікації як члена Європейської спільноти.

Особливо сильна групова солідарність і пов'язане з нею небажання до корекції колективних інтенцій у напрямку міжкультурної толерантності спостерігається в маргіналізованих групах мусульманських общин Євросоюзу. Зіткнення мусульманського звичаєвого права з нормами індивідуального і публічного континентального права Євросоюзу неодноразово приводило до драматичних правових колізій, особливо в сфері зіткнення свободи слова, свободи вираження поглядів, які є давно нормою для корінного жителя Європейських країн, з колективним правом мусульманської общини «ума» на «свободу віровизнання». Про це з тривогою заявила у своїй колективній доповіді група провідних фахівців із Ради Європи.

“Зрештою, свободі – зокрема свободі самовираження поглядів – загрожує інша група осіб, точніше, чутливість людей, які вимагають приборкати цю свободу з поваги до їхніх

власних релігійних переконань, або заповітних символів. Уперше ця важлива проблема постала в Європі під час “справи Руді” 1989 р... Однак набагато резонанснішою подією у 2005–2006 рр. стала публікація у данській газеті непоштивих коміксів або карикатур із зображенням самого Пророка Аллаха. Отже, існує небезпека, що основна свобода – тобто свобода вираження – може стати розмитим поняттям через палке бажання певних елітарних сил Європи запобігти подальшому відчуженню великої меншини або через їхню боязнь спровокувати акти насильства. Уявний конфлікт між свободою самовираження і свободою віровизнання, а також відсутність згоди щодо межі свободи самовираження таки загрожують деяким найзаповітнішим Європейським цінностям” [7, с. 34–36].

У світі існують різні підходи до забезпечення і захисту колективних прав національних меншин. Якщо їх узагальнити, то один із них – це детальна регламентація їхніх прав у тому числі свободу самовираження, свободу віросповідання, з розписаними механізмами їх реалізації. Це такі країни як Австрія, Італія, Угорщина. А друга – інша крайність, коли колективні права не визначаються зовсім і забезпечуються в рамках загальних прав людини. Причинами небажання багатьох країн надавати меншинам колективні права виходило з побоювання блокувати ріст їхньої національної, правової самосвідомості в напрямку вимоги їх суверенізації, небажання стимулювати національні меншини як активних суб’єктів міжнародного права.

Однак наявний досвід свідчить, що надання меншинам права на утвердження свого культурного і мовного самовираження, своєї самобутності отриманих у межах національного законодавства зазвичай не загрожують суверенітету держави.

Виходячи з цього, у ст. 1 Декларації ООН про права осіб, що належать до національних меншин або етнічних, релігійних і мовних меншин сказано: “Держави охороняють на їхніх відповідних територіях існування і самобутність національних або етнічних, культурних, релігійних і мовних меншин, заохочують створення умов для розвитку цієї самобутності” [3]. У статті прямо вказується на визнання державами колективних прав меншин на існування і самобутність.

Право на самовираження, культурну самобутність, надане в новій декларації про права осіб, що належать до національних меншин в повному об’ємі проімплементовано сучасним законодавством України. Згідно ст. 6 ЗУ “Про національні меншини в Україні” (2003 р.) держава гарантує всім національним меншинам права на національну культурну автономію [2]. Ці права передбачають користування у навчанні рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят; сповідування своєї релігії; задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Окрім того, Конституцією України гарантовано захист прав і свобод на самовираження, мовних та національно-культурних аспектів колективних прав. Зокрема, ст. 10 забезпечує права української нації, корінних народів та національних меншин; ст. 12 захищає національно-культурні аспекти діаспори; ст. 53 гарантує забезпечення правом вивчення рідної мови національних меншин.

Тобто, концепція колективних прав задекларована на найвищому державному рівні. Але далі стоїть проблема як знайти міру справедливого наділення групи особливими правами. Принцип вирішення цієї проблеми один колективні права меншин не можуть підпорядковувати собі індивідуальні права, які б не були традиції цієї чи іншої спільнот.

Проблеми ще й полягають в тому, що розуміє суб’єкт права під поняттям колективних прав. Вимагаючи визнання колективних прав він повинен виходити з того, що такі права є не сумою індивідуальних прав, а становлять якісно рівень їх захисту. З точки зору сучасної соціальної епістемології характерною рисою колективних спільнот є їхня сумісна інтенційність, що втілюється в “колективності” спільності, “інтерперсональності”, груповому характері ментальних станів [11, с. 4].

Інтенція колективних суб’єктів права на спільну діяльність, єдині цінності носять емерджентний характер, тобто не є похідною від індивідуальних властивостей індивідів, що

діють, висловлюються, маніфестують свої погляди. Для пояснення цього аспекту спільних дій і висловлювань епістемологи і приваблюють поняття про спільне віросповідання, колективні інтенції, спільні цілі, зобов'язання, права, колективні переваги.

Корпоративний характер діяльності глобальної і регіональної спільноти, які ґрунтуються на прийнятті спільного зобов'язання, передбачає взаємну відповідальність учасників взаємодії за інтенції та дії один одного, тобто націленість на ті чи інші соціокультурні цінності є колективною, тому і відповідальність за здійснення дії та зобов'язання їх здійснення збігаються [11, с. 7].

Деякі дослідники права диференціюють корпоративні і колективні права. Якщо корпоративні права – це права групи, які захищають усіх осіб, що входять до її складу, то колективні права – це права осіб, що можуть поширювати й захищати загалом групу, яку вони складають, прикладом перших могли бути право народів на самобутність, маніфестації етнонаціональної, мовної, культурної самобутності.

Наприклад, мовні декларації, вислови, заяви представників арабських меншин в країнах Євросоюзу носять характер взаємозобов'язань заявника і релігійної спільноти «уми». Догматична директива релігійної общини передбачає соціальне зобов'язання того, хто слухає, робить так, як вимагає той, хто говорить. Такого типу солідаризм з його надмірною сугестивністю визначає і крайній фанатизм і безстрашність асоціальної поведінки ісламського екстремізму на теренах Європи.

Із викладеного висновується, що подолання конфліктності між правами людини, окремої особистості і колективними (солідаристськими) правами різного рангу спільнот можливе лише на основі такої міжнародної правової системи яка б поєднувала соціально-юридичний механізм забезпечення прав людини (“механізм охорони”, “механізм відновлення порушених прав”, “механізм виховання”) із системою правових вимог у соціально продуманих діях програм вирішення, а головне запобігання соціальних конфліктів в тім числі, в плані правового захисту свободи вираження поглядів.

Вирішення конфлікту між правами людини і колективними правами меншин на теренах Євросоюзу, США очевидно лежить, в першу чергу, в руслі соціально-економічної, соціально-культурної політики, зокрема, стосовно імміграції.

Виявилось помилковою глобалізаційна експансія побудови загальноцивілізаційного чи європейського дому, через безконтрольне і механічне змішування різних культур, установок, принципів життя і смерті в єдиному просторі без відповідної науково обґрунтованої експертної, в тому числі, і правової підготовки. Це в певній мірі і торкається владних структур в Україні, які превентивно поки не стали заздалегідь вибудувати соціально-правову, соціокультурну стратегію натуралізації потоків мігрантів, які неминуче не оминуть й Україну.

Щоб існувати легітимно нація повинна бути конституційованою так щоб і національні меншини, індивіди, які її складають та інші групи могли чути одні одних. Це потребує взаємозв'язку, взаємосинергії. Тому будь-який законодавчо-правовий акт відносно колективних чи індивідуальних прав повинен уникати преференцій тим чи інших ідентичностям: етнічним, регіональним, конфесійним, забезпечивши достатній простір для духовно-креативного самовираження окремої особистості, гарантувавши право на її самобутність і транскультурність.

Згідно європейської ліберально-демократичної традиції колективні права різних спільнот, національних меншин не можуть підпорядковувати собі індивідуальні права, якими б не були традиції тої чи іншої спільноти. “Якщо перевагу віддавати правам особи, ми розчинимо в них права націй: право на самовизначення, державу... Якщо ж ми вирішимо, що права народів вищі, то неодмінно прийдемо до дискримінації” [16, с. 85]. Однак це може бути лише в тих випадках, де колективні (групові) цілі і засоби легко трансформуються в індивідуальні. Однак реально в суспільстві існує сфера дій, спрямованих на цілі та інтереси соціальних інститутів, спільноти як цілого, що не мають відповідності з індивідуальними цілями членів суспільства.

Спробуємо дослідити цей феномен на основі виявлення корелятивної співвіднесеності між правом окремої людини на свободу вираження поглядів і їх представленості в основних

колективних правах етнонаціональних спільнот, таких як право користуватися рідною мовою, правом на створення і розвиток своєї національної масової культури, право на власну національну історію, історичну пам'ять, на національну ідентичність.

Стосовно вибору мови спілкування і поведінки в умовах України, то після прийняття Закону “Про регіональні мови” (Закон України “Про засади державної мовної політики” №5029 – VI) зріс ризик дискримінації на ґрунті мовної компетентності. Мовна компетентність і поведінка в умовах дії цього закону стали більш гостро сприйматись як прояв лояльності до членів національних меншин. А з незнання, наприклад, російської чи угорської мови оцінюється на місцевому рівні “манкуртизм” і “рагулізм”. В результаті через призму колективного несприйняття зростає ризик відтіснення з престижних посад і неповноти в соціальному рості в частини осіб титульної нації, дискримінації в сфері національної освіти, мови, ведення судочинства.

Потреба відкриття україномовної школи чи гімназії в східних регіонах за цих умов перетворюється часто в непереборну юридично-правову адміністративну проблему, створюється парадоксальна ситуація, що найбільш дискримінованою у своїх правах на освіту стають представники саме титульної нації. Саме на недосконалість кон'юнктурно-заполітизований характер Закону “Про регіональні мови”, на необхідність його суттєвої корекції наголошується в аналітичному заключенні Венеціанської комісії.

Стосовно свободи вибору мови спілкування і поведінки в умовах створення і захисту нової української ідентичності, то ця проблема є стратегічною в побудові України, як демократичної і правової держави, і тут цілком можна погодитись з Є. Островським: “Що в сучасному світі ресурси мови і культури є більш важливими, ніж ресурси території” [12]. Не дивно, що такі сильні країни, як Великобританія, Франція, Німеччина не лише захищають власну мову, зокрема через систему законодавчо-правових норм на своїй території, вони просувають її в інші країни. І це робить її більш потрібною і в себе. Державна мова – це ціла модель власного суверенного світу, яка є непомітною, поки її не намагаються зупинити. Коли руйнується мовна складова національної ідентичності, руйнуються й інші складові. Завдяки зміні мовної картини нашої ментальності на користь мови сусідньої держави ми поступово занурюємося в систему чужих смислів, чужої ідентичності.

Більше того, саме після прийняття під тиском сусідньої держави і в угоду вузько регіональним кон'юнктурним інтересам вкрай недолугого Закону про регіональні мови зросла не тільки дискримінація на ґрунті мовної компетентності, але створюються потенційні умови для сепаратистських настроїв, загрози регіоналізації і федералізації країн. Подальше втягування з вдосконаленням вказаного Закону буде тільки поглиблювати теоретичну і практичну юридично-правову суперечність цього Закону зі ст.14 ЄКПЛ про заборону дискримінації. Згідно цієї статті: “Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечена без дискримінації за будь якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою” [1].

Необхідно зазначити, що застосування позитивної дискримінації є виправданим не лише для забезпечення фактичної рівності в мовних правах спільнот, але за певних історичних обставин є необхідним і в процесі реалізації їх культурних прав. Забезпечення єдиного культурного простору в Україні на основі створення і підтримки загальнонаціонального варіанту масової культури вимагає не просто недискримінації, формальної рівності, але і спеціальних заходів позитивної підтримки в культурних меншин в цьому питанні. Причому, коли ми говоримо про домінуючу масову культуру, ми маємо на увазі ту сукупність культурних цінностей та орієнтацій, які в державі рахують своїми домінуюча більшість.

Під домінуючою більшістю ми розуміємо не статистичну більшість громадян, а ту частину населення, яка реально має серйозні переваги в культурному житті країни. Такою перевагою порівняно з іншими меншинами, титульною нацією в силу історичних причин має російськомовна частина населення, адже не секрет, що більшість ЗМІ, телерадіокомпаній,

книгодрукування, як за кількістю так й ідейним спрямуванням зорієнтовані на обслуговування, в першу чергу, інтересів і смаків саме цієї частини населення держави.

Але найбільшою проблемою є те, що ідеологічна спрямованість нав'язувана російськомовному та україномовному населенню держави культура є абсолютно чужорідною йому за своїм смыслом. Як слушно зауважує Є. Островський: “Наша ідеологія вся імпортна, творчого начала немає, ідеологія лібералів узятя із західних політологічних брошур і газет, комуністична з підручників істмату, платформа сучасних патріотів веде своє походження від давньоруської історії, причому досить приблизно розтлумаченої” [12]. З тієї пори пострадянське культурне середовище України, особливо в східних регіонах мало змінилось: воно ще більше занурюється в чуже, ми живемо в системі чужих смислів, нав'язуваних санкціонованим ззовні гуманітарних технологій.

Інструментарій, який здатний повернути нас до власних національних смислів не може ґрунтуватись на не правовому силовому розширенню одної культурної традиції за рахунок іншої. Для цього необхідно створювати нову модерну політичну націю, національно-масову культуру, яка б будувалася на літературі, мистецтві, кіно, телебаченні, які були б апологією не поразки, а національного успіху в досягненні європейських світових стандартів у космосі, нанотехнологіях, медицині, освіті, спорті, туризму.

Тобто маючи різні культурні орієнтації ідентичності слід не нав'язувати одне одному власну ідентичність, а створювати нову, яка стоятиме над двома ідентичностями, які весь час конфліктують. Спільнота стає єдиною нацією, коли вона здатна виробляти зближені матриці мислення і поведінки. Такою, на думку О. Донченко, повинна стати єдина ідеологічна матриця смислів солідарності, як фактор формування простору єдиної масової культури ідентичності і толерантності [6, с. 298].

Єдиною структурою, яка може ставити і вирішувати в правовому полі такого масштабу стратегічні завдання є держава, цілі інших суб'єктів просторово-часово обмежені і часто конфронтаційні. В міжнародно-правовому вимірі держава має достатньо юридичних регулятивів програмування, стимуляції, формування нової плюралістичної моделі національно-масової культури через механізм соціально-юридичного забезпечення. В системі цього механізму важливу роль відіграють “механізми охорони”, “механізми відновлення порушених прав”, “механізми виховання”. Зокрема важливим правовим регулятивом для нормування і стимулювання національного телепростору в ч.1 ст. 10 Конвенції є положення, що право одержувати і поширювати інформацію і ідеї “не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств” [1].

Згідно роз'яснень ЄС по правам людини, хоч право національної влади регулювати систему ліцензування зв'язано в своїй основі переважно з технічними питаннями, але, однак, це не означає, що ліцензовані міри не повинні не підпорядковуватись вимогам ч.2 ст.10 щодо обмеження, санкцій у випадку використання теле- і радіокомунікацій на шкоду здоров'я чи моралі територіальної цілісності і громадської безпеки.

Забезпечення умов реалізації, системи захисту права на свободу слова, самовираження етнонаціональних спільнот на пострадянському просторі, які стали незалежними державами має особливе значення для відстоювання їх суверенітету, їх ідентичності. Справа в тому, що процеси етнонаціональної глобалізації, національних ренесансів носять нелінійний характер, тобто відбувається з різною швидкістю і глибиною в різних регіонах, нашттовхуючись на цілеспрямований спротив з боку колишніх метрополій, які використовують інформаційну експансію, свободу вираження слова як основний засіб боротьби проти нових національних ідентичностей. Особливі зусилля зламу української ідентичності через інформаційну війну і побудови на цій основі нової євразійської ідентичності проявляє Росія. Україна намагається відірватися від дистресової ідентичності, в якій були «закодовані» історичні програти і невдачі.

Але монополізація основних ЗМІ, телебачення, преси російськими або проросійськими власниками національно-індиферентними бізнесовими структурами фактично стало програмуючим чинником зміни національної ідентичності. Це є очевидним з характеру меню, яке пропонується основними телерадіокомпаніями. Головний акцент

робиться з орієнтацією на катастрофізм, негатив, безперспективність, меншовартість, низькопробну розважальність, націленість на східний варіант масової ерзац-культури, приниження національної гідності. Взяти хоча б книжкові описи О. Бузини із 100 тис. накладами, які є крайньою ступеню національної зневаги, блюзнірства над національними святинами і можуть кваліфікуватись як підрив національної безпеки, але поки ще офіційні владні структури мовчать, на відміну від керівництва Євросоюзу, який заявив свій протест проти неприкритої пропагандистсько-ідеологічної війни відносно країн пострадянського простору й України зокрема.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок: у зв'язку із суперечливим характером розвитку глобалізації, яка супроводжується одночасно процесом наростання національних ренесансів, зростанням ролі етнопонаціональних меншин, мережевих спільнот у соціокультурних процесах країн і цілих регіонів спонукає до формування більш збалансованого підходу стосовно співвідношення між індивідуальними та колективними правами на свободу вираження поглядів у сучасному інформаційно-комунікативному суспільстві, що дасть можливість уникнути протистояння між індивідуальним та колективним у свідомості та правотворчості людства.

Список використаної літератури

1. Європейська Конвенція з прав людини з Протоколами №1, 4, 6, 7, 12 та 13, з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №11 та 14 // <http://coe.kiev.ua/projects/slc/chr_convention_ukr.pdf>.
2. Закон України “Про національні меншини в Україні” // ВВР, 1992. №36 // <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>>.
3. Загальна декларація прав людини 1948 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015>.
4. *Гюффе О.* Демократія в епоху глобалізації. К.: ППС-2002, 2007.
5. *Делягин М.* “Новые кочевники” воюют против России // Газета “Завтра”, 2011. №13 (905). <<http://www.zavtra.ru/content/view/2011-04-1241/>>.
6. *Донченко Е.* Фрактальная психология: доглубинные основания индивидуальной и социентальной жизни. К.: Знання, 2005.
7. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Львів: Літопис, 2011.
8. *Ковалко Н.* Деякі аспекти співвідношення індивідуальних та колективних прав // Вісник Вищої ради юстиції., 2013. №2 (14). С. 209–214.
9. *Ковальова Т.* Індивідуальні і колективні мовні права: проблеми диференціації та реалізації // Теорія та практика державного управління. Харків, 2012. Вип. 4(39). С. 83–91.
10. Міжнародний Пакт про громадянські та політичні права (1976 р.) // <http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU66003U.html>.
11. *Навроцький В.* Колективні ментальні поняття / В. Навроцький // Філософська думка, 2005. №2. С. 3–12.
12. *Островский Е.* Принуждение к новому русскому миру // Русский журнал // <<http://www.russ.ru/Mirovaya-povestka/Prinuzhdenie-k-novomu-russkomu-miru>>.
13. *Рабінович П.* Основні права людства // Мала енциклопедія етнодержавства [НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького]. К.: Довіра: Генеза, 1996.
14. *Тищенко Ю.* Шляхи гармонізації колективних та індивідуальних прав у процесі реалізації етнопонаціональної політики // <<http://old.niss.gov.ua/monitor/june2009/10.htm>>.
15. *Carty A.* International Legal Personality and the End of the Subject: Natural Law and Phenomenological Responses to New Approaches to International Law // MJIL. Vol. 6. №2.
16. *Modood T.* The Politic Multiculturalism in the New Europe. London, 1997.

CORRELATION INDIVIDUAL AND COLLECTIVE HUMAN RIGHTS IN THE CONTEXT OF PROMOTION AND PROTECTION OF FREEDOM OF EXPRESSION

Andriy Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: melnyk@gmail.com*

Outlined the recent growth trend as a collective human rights and in particular in the field of freedom of expression. The analysis of the international legal understanding of individual and collective human rights and the implementation of these rights in the context of freedom of expression in this article. New subjects of collective rights in the contemporary globalized society are determined. It has been analyzed the nature of the contradictions that arise between individual and collective rights in the process of ensuring and protecting freedom of expression and the possible ways of expression.

Keywords: individual rights, collective rights, human rights, freedom of expression.

СООТНОШЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ И КОЛЛЕКТИВНЫХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ И ЗАЩИТЫ СВОБОДЫ ВЫРАЖЕНИЯ ВЗГЛЯДОВ

Андрей Мельник

*Львовский национальный университет им. Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина,
e-mail: melnyk@gmail.com*

Определено новую тенденцию роста роли коллективных прав человека и в частности, в сфере свободы слова. Осуществлен анализ международно-правового понимания индивидуальных и коллективных прав человека и реализацию этих прав в контексте свободы слова. Отмечены новые субъекты коллективных прав в современном глобализированном обществе. Проанализирован характер противоречий возникающих между индивидуальными и коллективными правами в процессе обеспечения и защиты свободы слова и возможные пути их выражения.

Ключевые слова: индивидуальные права, коллективные права, права человека, свобода выражения мнения.

*Стаття надійшла до редколегії 26.05.2014
Прийнята до друку 9.06.2014*